

STUDENTERFORBUNDET OG MISJONEN 1899—1949

AV ØYVIND MIDBØE

I de første desennier av det forrige århundre vokste misjons-tanken seg sterkt fram i det norske folk. Det var en gjennombrudds-tid for misjonen. Men blant studentene ved det nyopprettede universi-tet i Kristiania sto man lenge fremmed overfor misjonsbevegelsen. Det var derfor ikke så lite av en sensasjon da den unge teologiske kandidat Hans Palludan Smith Schreuder i 1842 meldte seg til mi-sjonens tjeneste. Senere fulgte flere akademikere Schreuders eksempel, — og etter hvert som årene gikk, ble tidsavstanden mellom hver akademisk utdannet misjonær som reiste ut, kortere og kortere. Dog var der ikke flere enn at det i tidsrommet 1814 — 80 gjennomsnittlig kun var én ny universitetsutdannet misjonær hvert 7. år. De mest kjente var, foruten Schreuder, Jan Kielland, Poul Wettergreen, Chr. Borchgrevink, S. E. Jørgensen og brødrene Nils og Hans Astrup.

I begynnelsen av 1880-årene kom den akademiske ungdom for alvor med i misjonsarbeidet. Den johnsonske vekkelse hadde vært med og beredt jordbunnen. Men sterkest virket impulsene utenfra. I Tyskland var studentene gjennom den pietistiske vekkelse på 1700-tallet blitt kjent med misjonen. Senere kom der i gang studentmisjonsforeninger ved en rekke tyske universiteter. Den første ble stiftet i Berlin i 1822. I 1840—50-årene fikk misjonsarbeidet et kraftig opp-bluss ved de tyske universiteter, og impulser herfra kom også univer-sitetene i Norden til gode. En sterkere innflytelse enn Tyskland øvde imidlertid Amerika. Allerede i begynnelsen av hundreåret var her det første akademiske misjonstiltak blitt til (ved Williams College, New England). Ved midten av seklet vokste misjonsinteresssen sterkt blant studentene, og en rekke «Student Young Men's Christian Asso-

ciations» ble stiftet. En tid senere ble de forskjellige studentmisjonsforeningene samlet under én organisasjon: «American Inter-Seminary Missionary Alliance».

Den mann som først formidlet misjonsbegeistringen fra den amerikanske studentverden og til vårt universitet, var pastor Lenker. Han var en ekte lutheraner og en stor misjonsvenn. I 1881 kom han hit til landet, og samme år ble «Studenternes Missionsforening» stiftet. Foreningens protokoll omtaler begivenheten med følgende ord:

«I Jesu navn samledes Aar 1881 den 21de Oktober paa Universitetets Auditorium nr. 4 ca. 30 Studenter i den Hensigt at danne en Missionsforening blandt Studenterne. Der vedtoges følgende Grundregler for Studenternes Missionsforening:

1. Foreningens Formaal er at gjøre Missionsvirksomheden kjendt og kjær blandt Studenterne.
2. Foreningen afholder i Regelen maanedlige Møder.
3. Foreningen har en Formand, tre Bestyrere og en Sekretær, hvilke samtlige vælges for hvert Semester og tilsammen udgjør Foreningens Bestyrelse. Bestyrelsen bestemmer, hvilke Gjenstande der skal behandles i Møderne.

Derpaa foretoges Valg på Funktionærer med saadant Udfald: Til Formand valgtes cand. theol. Kr. Mart. Eckhoff, til Bestyrere cand. theol. Hansteen, stud. theol. Th. Frette, stud. philol. Johansen, til Sekretær stud. theol. T. E. Isaachsen. Mødet indledes og sluttedes med Bøn . . . (undertegnet) Kr. Mart. Eckhoff, Mødets Dirigent.»

Tidligere hadde kristenlivet ved universitetet stort sett bare vært å finne innenfor teologenes rekke. I den nye misjonsforeningen hadde studenter fra alle fakulteter adgang. Fjellbu, som har skrevet den kristne studentbevegelses historie i Norge inntil 1924, uttaler i anledning foreningens formål: «Pietismen tro vendte de blikket mot hedningefolkene. De lå dem nærmere enn de nærmeste kulturopgaver. Det skulde bli en senere tid forunt også å dra kulturopgavene inn under synspunktet Guds rike, en tid som ennå ikke er kommet til størsteparten av vårt kristne legfolk. Imidlertid hadde denne studenternes konsentrasjon om hedningemisjonen en ganske vesentlig betydning for studenterne selv. Det er en forunderlig vekselvirkning tilstede i arbeidet for hedningemisjonen: Den gir så meget til dem som gir. Og slik gikk det også her. Vel gav studenterne sin interesse og sin

tid og merkelig nok også litt penger til det fjerne formål, men de fikk mere igjen i form av åndelig berikelse, i form av utdypelse av det kristne liv, i form av den kjærlighet som alltid blir stående.»

De hjemmевærende misjonærer kom i årene framover til å spille en stor rolle i «Studenternes Missionsforening». De ble ofte nyttet som talere — og de var alltid populære for de hadde så meget å berette om. Ved dem ble misjonsinteressen holdt levende blant studentene og nye misjonskunnskaper ervervet. Særlig betydningsfulle ble Skrefsruds tre foredrag på universitetet høsten 1882. Da ble mange studenter grepet av begeistring for misjonen, og flere av dem fikk i denne tid misjonskall. En av dem var Johannes Johnson.

Ved siden av de hjemmевærende misjonærers foredrag betydde også den såkalte rapportørvirksomhet meget til å fremme studentenes interesse for og kunnskap om misjonen. Denne virksomhet som hadde sitt forbilde fra tyske studentforeninger, besto i at enkelte av foreningens mest aktive medlemmer fikk seg anvist bestemte misjonsmarker som de hadde å studere, og så senere stadig holde de øvrige medlemmer av foreningen à jour med hva som foregikk der ute. Denne rapportørvirksomhet hadde meget for seg og ble til stor berikelse, ikke minst for rapportørene selv.

Studentene fikk også anledning til å følge med i misjonsarbeidet ved hjelp av de mange misjonsblad og misjonstidsskrifter som foreningen holdt. Stor betydning fikk også misjonsbiblioteket som ble opprettet. Det var kommet opp i ca. 500 bind da misjonsforeningen i 1899 gikk opp i Studenterforbundet. Misjonsforeningens medlemmer mottok også mange impulser gjennom korrespondanse med de akademiske misjonsforeningene i Uppsala, Lund, København og Helsingfors. Ja, man hadde også forbindelse med de tyske studentforeninger i Königsberg, Breslau og Leipzig. Men studentene var ikke bare med og mottok — de var også med og ga. Penger til misjonen ble innsamlet ved hjelp av små pappbøsser som misjonsforeningens medlemmer hadde stående på hyblene. Regnskapet for første semester 1887 viser således at 44 slike bøsser ble innlevert. Bøssene inneholdt tilsammen kr. 91,90. I samme semester ble der til like innsamlet på møtene kr. 25,09 til misjonen. I løpet av de 18 år misjonsforeningen eksisterte ga den bl. a. til valdensernes misjon i Italia kr. 200, til den norske legemisjon på Madagasker kr. 100, til kirkeklokke i

Sirabé kr. 300, til finnemisjonen ved biskop Skaar kr. 100, til utstyr til misjonær Enghs kirke på Betafo kr. 100, og til utgivelse av «Den trofaste forfatter» på lappisk kr. 200. Når vi vet at studentene som regel ikke har meget å rutte med, aner vi noe av den store kjærlighet som må ha ligget bak disse gaver.

Men misjonsforeningens medlemmer kunne også gi mere enn penger. De kunne gi seg selv for misjonen. Så vidt vi kan se var der hele 14 medlemmer som i årene 1881—99 fikk misjonskallet og dro ut. Disse hørte med til foreningens mest aktive medlemmer, og vi møter blant dem noen av de fremste misjonærer vårt land har fostret. Følgende ble utnevnt til misjonsforeningens æresmedlemmer: Johs. Johnson, O. Boddning, Joh. Brandtzæg, Th. Olsen, B. Ebbel, E. Østby og Joh. W. Holst.

Fra 1883—90 sto misjonsforeningen på det høyeste. Medlems-tallet var ca. 150, og der var mange aktive og brennende misjonsvenner innen foreningen. Men så kom en nedgangstid. Andre interesser kom til. Hedningemisjonen ble ikke lenger det eneste formål. Ja, alt i 1883 hadde misjonsforeningen utvidet sitt formål til også å gjelde indre- og sjømanns-misjonen. Men i 1893 skjedde der noe vesentlig nytt idet en ny forening ble stiftet. Den fikk navnet: «Studenternes kristelige forening» — og dens formål var ikke hedningemisjonen, men derimot å misjonere blant de ikke-kristne studenter. Den nye forening søkte kontakt med Studentersamfundet, og holdt blant annet en rekke møter i Samfundshuset. Foreningen begynte også med å arrangere russefester for de nye studenter — en tradisjon som Forbundet har ført videre. Den gamle misjonsforening var stadig i full virksomhet, men det var ikke lenger den varme interesse for misjonen som tidligere. Og medlemstallet i foreningen var sunket betraktelig. Karakteristisk for stemningen er slutningsordene i en av misjonsforeningens årsberetninger fra denne tid: «Som vi nu staar ved Aarhundredskiftet med en tilsynelatende Nedgang i Missionsinteressen blandt Studenterne for Øie, taber vi dog ikke Modet, men ser freidige det kommende Aar imøde, idet vort Løsen er: Fremad, frem — indtil Jordens Ende. Maatte Herren i det nye Aar rigt velsigne vor ringe Virksomhed, saa flere og flere Studenter kunde drages ind i Arbeidet for Hans store Rigssag til Deres eget bedste og til mange Hedningers Frelse.»

Henimot slutten av 1890-årene kom hedningemisjonen på ny i skuddet blant studentene. Dette skyldtes ikke minst det store internasjonale studentmisjonsmøtet i Liverpool ved nyttårstider 1896. «Studenternes Missionsforening» og «Studenternes kristelige Forening» sendte hver 6 representanter av sted — og de kom tilbake dypt grepet av hva de hadde opplevd. I Liverpool hadde de møtt misjonsarbeidet i en ny form. Det var nemlig «Student Volunteer Movement for Foreign Missions» som sto som arrangør av møtet. Denne misjonsbevegelse — «frivilligbevegelsen» som den gjerne ble kalt her hjemme — tok sin begynnelse på et kristelig studentmøte i Amerika sommeren 1886. Bevegelsen vant snart stor utbredelse. Ut-sendinger kom også til de nordiske land. Således kom Robert Wilder til det nordiske studentmøte på Horten i 1892. For de ca. 200 studenter som var samlet her, talte Wilder frivilligbevegelsens sak. Men det hele virket for amerikansk på de skandinaviske studenter den gang, og bevegelsen vant foreløpig ingen tilslutning her i landet. Men på Liverpool-møtet ble resultatet et annet. Flere av de skandinaviske studentene lovet å gjøre sitt beste for å få en nordisk frivilligbevegelse i gang. Stud. med. Johansen fra København ble ansatt som bevegelsens reisesekretær i de nordiske land. I Kristiania ga hans besøk anledning til dannelsen av en engere krets innen «Studenternes Missionsforening». Denne krets ville gjøre misjonen til gjenstand for studium og bønn, og utbre kjennskap til misjonen og vinne nye venner for den. Kretsens medlemmer skulle også alvorlig ta under overveielse om det ikke var Guds vilje at de selv skulle bli misjonærer. I mars 1896 ble et nordisk frivilligforbund grunnlagt.

Denne nye misjonsbevegelse virket sterkt inspirerende — og en rekke studenter sluttet seg til bevegelsen. Men mange var også betenkt overfor den forpliktelse som kom til å hvile på hvert enkelt medlem idet statuttens § 2 lød: «Medlemmer kan kun de studenter bli hvis uttalte forsett det er, om Gud tillater det, å gå ut som misjonærer til ikke-kristne folkeslag.»

I 1896 kom der ennå to nye studentforeninger til. Det var «Kvindelige studenters kristelige forbund» og «De norske studenters avdeling av Det hvite kors». Nå var der altså ikke mindre enn 5 studentforeninger i virksomhet. Dette kunne være vel og bra. Hver forening hadde sitt formål som var stort og hellig for den. Men

kreftene ble spredt, og det skulle i lengden meget til å samle aktive medlemmer til disse mange foreninger. Tanken kom da opp om en sammenslutning, og snart så man nødvendigheten av en sådan. Mest betenkt var moderforeningen — «Studenternes Missionsforening» — «Thi det laa i sagens natur, at opgaverne indenfor studenternes egen kreds vilde sterkest paatrænge sig opmærksomheden, og den fare laa altsaa nær, at missionens stille og dog store opgave praktisk seet vilde blive trængt tilbage» (Michelet). Det var derfor kun etter lengre tids betenkelighet at misjonsforeningen gikk med på en sammenslutning, og da under følgende forutsetninger: «at Norske Studenters Kristelige Forbund dannede en komite, der inden Forbundets ramme vil arbejde for Studenternes Missionsforenings formaal: at gjøre missionsvirksomheden kjendt og kjær blandt studenterne, hvilket da søges opnaaet:

a) ved at sørge for programmet paa N.S.K.F.'s missionsmøder, hvoraf der i vaarsemesteret holdes 3, i høstsemesteret 2;

b) ved at forestaa udlaanet og forøgelsen af N.S.K.F.s missionsbibliothek og missionstidsskrifter;

c) ved at indsamle og oversende missionsbidrag og

d) ved eventuelt at oprette missionsstudiekredse.

Saavidt muligt søger komiteen ogsaa at udstrække sin virksomhed til den øvrige studerende ungdom.»

3 av de 5 studentforeninger beholdt sin selvstendighet og innlemmedes bare som underavdelinger av Forbundet, nemlig «De frivilliges forbund» (A.F.M.F.), «De kvinnelige studenters forening» (K.S.K.F.) og «Det hvite kors».

Vi vil ikke her gå nærmere inn på betydningen av denne sammenslutningen. Vi vil kun stille dette spørsmål: Hvorledes har Forbundet tatt vare på misjonsforeningens tradisjoner, og hva har det gjort for å fremme dens formål og oppgaver? Forbundets historie fra 1899 og til 1949 gir oss svaret. Og la oss si det med en gang: *Forbundet har aldri glemt at dens moderforening var en misjonsforening.* Vel har misjonsinteressen til sine tider vært skrøpelig idet andre ting har kommet i forgrunnen, men ser vi nærmere etter finner vi misjonsvarmen der likevel.

De 10 første år — fra 1899 til 1909 — sto hedningemisjonen som det ene og vesentlige formål innen Forbundets arbeid. To komiteer

arbeidet for misjonen. Den ene var oppnevnt av Forbundet og hadde som hovedoppgave å ordne med Forbundets misjonsmøter, misjonsstevner o. l. Den annen komité var utgått fra den gamle misjonsforeningen og dens oppgave var å anordne misjonsforelesninger og misjonsforedrag på universitetet for studentene. Denne komité fikk også betydning for Gustav Jensens arbeid med å få misjonslære inn som eget fag ved Det praktisk-teologiske seminar. Den sendte en skrivelse til Kirkedepartementet hvor den ga dette forslaget sin varmeste støtte. Læren om misjonen kunne bli en meget verdifull hjelp for de vordende prester i deres tjeneste i menigheten, uttalte komiteen bl. a. Hvilken betydning denne skrivelse fikk for den endelige avgjørelse, er ikke godt å si. Men ett er sikkert: Da det nye reglement for den praktisk-teologiske undervisning forelå i 1905, var misjonslæren kommet med som et selvstendig undervisningsfag.

De store nordiske studentstevner kom i denne tid til å bety meget for Forbundets misjonsinteresse. Misjonen sto som regel på programmet som hovedemne. På sommermøtet på Setnesmoen i 1899 var ikke mindre enn 3 av dagene viet misjonen, og det nordiske studentmøtet på Sorø i 1903 vekket kanskje ennå større misjonsbegeistring idet Johannes Johnson holdt en glødende misjonstale som rev alle de tilstedeværende med. Han talte om misjonens plass i kirkens liv, og han fremholdt at misjonen skulle ha *hjerte-plassen* i kirkens liv, fordi det var den plass misjonen hadde hos Jesus. Foruten Johnson talte også Robert Wilder om misjonen. Begge disse menn kom til å bety meget innen Forbundet når det gjaldt å holde misjonsinteressen ved like.

De akademiske misjonskongresser spilte også en stor rolle for Forbundets medlemmer. Her får vi bare anledning til å omtale en av dem, nemlig den som ble holdt i Kristiania fra 19. til 21. oktober 1906 (i anledning misjonsforeningens stiftelse 25 år tidligere). Det var midt i kirkestridens dager, men likevel kunne det felles formål — misjonen — samle de stridende parter. På møtet talte således statsråd Otto Jensen, professor Michelet, misjonærene Lars Dahle og Johs. Brandtzæg o. fl. Møtet ble for studentene en sterk appell til ny innsats for misjonens sak.

I de neste 10 år — fra 1909 til 1919 — møter vi fremdeles en levende og varm misjonsinteresse blant forbundsmedlemmene. Men

der er også andre interesser som nå mere og mere gjør seg gjeldende, framfor alt interessen for kirken og de sosiale spørsmål. På studentmøtet på Eidsvold sommeren 1909 kom disse to spørsmål sterkt i forgrunnen. Svensken Westeson fortalte om den ungmørlige bevegelse i Sverige. Studentene dro ut to og to i følge, og reiste land og strand rundt og forkynte at det svenske folk måtte bli et Guds folk. Og Eugene Hanssen talte om de sosiale spørsmål, og pekte på de mange oppgaver som her lå og ventet på studentene. Det er ikke vår oppgave å fortelle om denne siden av Forbundets virke. Men vi nevner det fordi det fikk den betydning for misjonen at denne ikke lenger ble hovedsaken — andre spørsmål trengte seg fram og ble likestillet med hedningemisjonen. Men misjonsinteressen kom til uttrykk på mange måter også i denne tiden. Da Universitetsgt 20 ble innkjøpt i 1911, fikk misjonen sitt eget rom i det nye forbundshuset. Her hadde bl. a. misjonsbiblioteket sin faste plass. Ved husets innvielse den 12. september 1912 ble der sunget to sanger diktet av Johannes Johnson for anledningen. Her kom misjonen sterkt fram. Et vers lyder:

Signe da Gud, vor ungdomstid,
Kristus, vor konge, til ære.
Lys over land i aandens strid
under hans kors lad os være.
Kristus ved os til fjernest strand,
vi saa med ham til løftets land.
Amen. Du gjør det, vor Fader.

Jo, misjonsinteressen var der. Framfor noen ble det nettopp Johannes Johnson som virket misjonsvekkende på studentene. Han var kommet hjem fra Madagaskar p. g. a. svekket helbred, og fra 1912 virket han som hovedlærer ved Det praktisk-teologiske seminar. I denne stilling fikk han god anledning til å være med i Forbundet, og han øvde her en stor innflytelse på studentene. Han var *Forbundsmisjonæren* framfor noen. Misjonen lå ham alltid varmt på hjertet — og Johnson var slik at det han selv brant for, det tente også andre i brann. Han var frisk i sin forkynnelse, og kunne som ingen annen fengsle studentene.

I den neste tiårsperioden — fra 1919 til 1929 — kom kirkestriden dessverre til å kløyve det kristelige studentarbeidet. Fra 1923

fikk vi nemlig en ny kristelig studentorganisasjon — Norges kristelige studentlag. Hit søkte de mere pietistisk pregede studenter. Og som kjent er det nettopp i de pietistiske kretser at misjonsinteressen har vært mest levende. Studentlaget fikk derfor store muligheter for å bære misjonstradisjonen i det kristelige studentarbeidet videre. Men hvorledes gikk det nå med det gamle studentforbundet og misjonen? Skulle andre interesser komme til å overskygge misjonsinteressen og så knekke den? En tid så det noe faretruende ut. Splittelsen i 1923 førte med seg at A.F.M.F. høsten 1924 gikk ut av Forbundet. Det hadde nemlig nå medlemmer fra begge studentorganisasjonene og ønsket derfor å stå fritt. De kristelige og sosiale spørsmål fanget mere og mere de kulturåpne forbundsmedlemmers interesse. Høsten 1919 ble Fossveien 19 innkjøpt, og fra nyttår 1920 ble gården drevet som et moderne student-settlement. Mange forbundsmedlemmer gikk inn i dette nye arbeidet. I begynnelsen av 1920-årene kom der også i gang blant studentene et storstilt hjelpearbeid for nødlidende studenter i de krigslidte land. Forbundet gikk i spissen med innsamlinger. Enkelte studenter i Forbundet ble også revet med av nyidealismen. Det var i det hele de mange interessers tid, og Forbundets misjonsarbeid kom til å lide under dette.

I de siste 20 år — fra 1929 til 1949 — møter vi fortsatt mange forskjelligartede interesser innen Forbundet. Gruppebevegelsen i 1930-årene kom til å bety en sterk, økt innsats for å vinne andre studenter for Kristus. Mange forbundsmedlemmer ble her ivrig med. Men hedningemisjonen er ikke glempt. De mange misjonsforedrag og misjonsstudiesirkler viser oss at interessen for misjonen er der. Talerne hentes fra forskjellige misjonsselskaper, og det er som regel de mest kjente og ansette misjonærer som bestiger Forbundets kateter. Flere av disse menn er også blitt trofaste forbundsvenner. Vi må vel også kunne si at den sterke ekumeniske interesse som i de senere år har grepet mange studenter i Forbundet, tillike har virket stimulerende på misjonsarbeidet. Dette skyldes ikke minst den ting at misjonen og ekumenikken har en varm talsmann i misjonærsønnen Alex. Johnson — den mann som har betydd mest i Forbundets arbeid de siste 10 — 15 år.